

Gode overganger

Eksempler fra fire kommuner

Heftets tittel:	Gode overganger Eksempler fra fire kommuner
Utgitt:	06 /2010
Bestillingsnummer:	IS-1817
Utgitt av:	Helsedirektoratet Avdeling rehabilitering og sjeldne tilstander Postboks 7000 St. Olavs plass 0130 Oslo
Besøksadresse:	Universitetsgata 2, Oslo Tlf.: 81020050
Heftet kan bestilles hos:	Helsedirektoratet v/Trykksaksekspedisjonen e-post: trykksak@helsedir.no tlf.: 24 16 34 92
Tekst:	Torhild Andersen og Vigdis M. Olsvik, Østlandsforskning
Grafisk design:	Innoventure Design Center as (omslag)
Trykk og layout:	www.kursiv.no

OVERGANGER

Overganger i livet kan være både spennende og besværlige. De fleste av oss har erfaringer for at overganger kan bety endringer på både godt og vondt. For barn og ungdom med funksjonsnedsettelse som har behov for spesiell tilrettelegging og sammensatte tjenester kan overganger fra en fase til en annen være spesielt utfordrende. Gode og smidige overganger krever godt samarbeid mellom familien, involverte fagfolk og tjenester om planlegging, overføring av kompetanse og forberedelser i rett tid.

Den første store overgangen for mange barn – og deres foreldre – er oppstarten i barnehage. Den krever godt samarbeid mellom foreldre, barnehagepersonalet, helsestasjon, eventuelle spesialpedagogiske og fysioterapitjenester.

Så følger overgangen fra barnehage til skole, og det er mange spørsmål som skal tas stilling til. Skal barnet gå på nærskolen? Er nærskolen i stand til å ivareta barnets spesielle behov? Hvilke alternativ finnes? Hvordan kan skolen tilrettelegge best mulig for den enkelte? I heftet *Før og etter skoletid – integrering, inkludering, segregering eller rett og slett gode løsninger?* presenteres ulike modeller for organisering av tilbud før og etter skoletid for elever med nedsatt funksjonsevne. En god overgang fra barnehage til skole krever smidig overføring av kompetanse mellom barnehage og skole, og en god skolegang krever godt samarbeid mellom skolen og andre tjenester den enkelte har behov for og en skolehverdag tilpasset den enkelte. Hadsel kommune gjennomfører tverrfaglige ressursuker hvert høst år for å kartlegge barnas behov tidlig.

Noen steder innebærer overgangen fra barneskole til ungdomsskole flytting til en annen og større skole, mens overgangen til videregående kan bety flytting til annen kommune. Det kan være mye som skal forberedes for at disse overgangene skal gå godt. Hamar kommune har laget et system for planlegging av slike overganger. Det har også Os kommune i Hedmark, som dessuten sikrer gode overganger ved å ha ansatte assistenter som følger med brukeren på tvers av skole, hjem og avlastning.

Den største overgangen er kanskje skrittet hjemmefra til eget voksenliv i egen bolig med eller uten tilrettelegging og videre skolegang og arbeidsliv – overgangen fra barn til voksen. For foreldre til ungdom som er avhengig av omfattende og sammensatte tjenester er denne overgangen særlig utfordrende. Det er krevende å bli trygg på at barnet får det tilbudet som behøves og en bolig som de kan trives i. Moss kommune har jobbet langsiktig med sin boligplanlegging og lagt stor vekt på medvirkning fra familiene underveis for å ivareta den enkelte framtidige beboers behov.

Dette heftet er en TaKT- publikasjon. Eksemplene er valgt ut blant "Gode løsninger" fra Idebanken etter TaKT opplæringsprogram¹. Vi håper de kan være til inspirasjon for andre kommuner og bydeler. Eksemplene er kortfattede presentasjoner med henvisninger til kontaktpersoner og adresser for nærmere informasjon.

¹ TaKT Opplæringsprogram ble gjennomført i 2006 - 2008 i alle fylker, i regi av Sosial- og helsedirektoratet. Andersen, Torhild (2008): *TaKT opplæring Sluttrapport, ØFnotat nr 13/2008*. www.shdir.no/takt

GOD SKOLESTART – TVERRFAGLIGE RESSURUKER

Eksempel fra Hadsel kommune

I Hadsel kommune gjennomføres tverrfaglige ressursuker i alle barneskolene ved skolestart. Prosjektet startet i en bydel i Stavanger, hvor fysio- og ergoterapiseksjonen tok initiativet til et treårig prosjekt med tittel tverrfaglige ressursuker for 1.klasse med fokus på bevegelse (1998-2001). Hovedtema var 6-åringenes behov og muligheter for bevegelse i forbindelse med at Norge i 1997 innførte skolestart for 6-åringer. Deltakerne var pedagogisk personell i 1. klasse og fysio- og ergoterapeuter.

Modellen

PPD- tjenesten for Vesterålen og Lødingen fanget opp ideen fra Stavanger, forteller ledende fysioterapeut Ann- Britt Bastesen i Hadsel kommune. I skoleåret 2001-2002 ble det gjennomført et forprosjekt ved Stokmarknes skole i Hadsel kommune. Som et resultat av positive tilbakemeldinger ble det videreført fra prosjekt til drift, og fra 2002 ble det gjennomført ressursuker ved samtlige barneskoler i Hadsel kommune. Samtidig ble alle kommuner i Vesterålen, samt Lødingen kommune inviterte som deltagere i prosjektet, til ammen fem kommuner.

Modellen innebærer at fagpersoner fra PP- tjenesten og helsesektoren bistår pedagogisk personell i 1. klasse en uke på høsten. Sammen planlegger de innholdet, gjennomfører uken og evaluerer den. Oppfølgingen i etterkant består av generelle forbyggende tiltak, ivaretagelse av det enkelte barns spesielle behov og supplerende teoretisk kompetanseutvikling for de ansatte i form av kurs, workshops og temaundervisning. *Det viktigste elementet er den tverrfaglige samarbeidsmåten, sier Ann- Britt Bastesen, den er unik.* Hun ser på ressursuka som en ekte forebyggende helsetjeneste. Fagpersonalet er til stede for å observere og tilrettelegge skolehverdagen for alle barna og særlig for de med spesielle behov. Hun understreker at de tidligere var avhengige av at lærerne henvendte seg til dem. Ifølge Synnøve Iversen, som startet prosjektet i Stavanger, har fagpersonene både i Stavanger og Vesterålen erfart at barna ved denne modellen får hjelp opp til et og et halvt år tidligere enn før.

Målsetting

Målsettingen med ressursukene er at den skal bidra til å skape en best mulig skolehverdag for alle elevene med særlig fokus på barn med behov for ekstra tilrettelegging og oppfølging. I tillegg skal den ha fokus på tverrfaglig støtte til det pedagogiske personalet, videreutvikle lokalt det tverrfaglige samarbeidet, samt iverksette tverrfaglig og særfaglig kompetanseutvikling.

Innhold og organisering

Innholdet i ressursuka består av deltakelse og observasjon av de daglige aktivitetene i klassen i løpet av en uke. Det pedagogiske og helsefaglige personalet har fokus på muligheter, samspill og sosial kompetanse, lek og samhandling i grupper i tillegg til kosthold og egenpleie, bevegelse og arbeid med fysisk utstyr ute og inne. *Det som er felles for oss, sier Ann- Britt Bastesen, er at vi har en observasjonsguide som vi bruker (se vedlegget). Jeg følger med barna hele dagen både ute og inne, i lek og i klasseromslæring i en helt vanlig skoleuke. Da har jeg øye for alle elever. I guiden har jeg ledetråder som jeg skal følge, og hver dag tar vi en kort oppsummering og spør hverandre om det er noe vi skal se ekstra på.*

Når det gjelder organiseringen av ressursuka, forteller Ann-Britt Bastesen, at de har et planmøte i god tid før ressursuka, hvor de går gjennom alle momentene. Det skal foreligge en ukesoversikt over hvem som kommer når og hvor. I de store klassene på over tjue elever er fagpersonalet til stede minst to hele skoledager, mens de i mindre klasser er til stede en hel dag. Det fungerer best med opp til to-tre fagpersoner i klassen samtidig,

og de skifter på hvem som er inne sammen med hvem. *Hvis det blir for mange, kan det påvirke elevene, men de fleste elevene sier bare hei og fortsetter med sine gjøremål*, sier Ann- Britt Bastesen. På spørsmål om dette er fagfolkets arena, svarer hun, at det er riktig at foreldrene er perifere på dette stadiet. De får imidlertid en orientering på et foreldremøte på forhånd, hvor de får beskjed om at dette er et gruppetiltak. Først den siste dagen i ressursuka oppsummerer fagpersonellet sine observasjoner og ser på enkeltelever. Etter endt ressursuke er det læreren som inviterer foreldrene til samtale og tilbyr eleven videre utredning og eventuelt behandling hos de respektive fagpersonene.

Foreldreerfaringer

Et foreldrepar som har erfaring med ressursuka, er mor og far til en gutt som i dag er 7 år, og som går i 2. klasse. *Jeg mener vi fikk høre om ressursuka første gang på et foreldremøte i 1. klasse på høsten*, sier far til gutten. *Slik jeg husker det var det flere aktører som skulle være involvert for å kartlegge behovet til elevene, og hvis det var elever som hadde spesielle behov, så skulle de sette i gang tiltak med det samme. Det primære var å sette inn tiltak tidlig, og det ble også sagt at det var en frivillig sak, og at det skulle være en kommunikasjon mellom skole og barn og foreldre og de andre etatene.* Han oppfattet at folk på foreldremøtet var veldig positive til dette, og at formålet var at de alle sammen ville det beste for barna. Disse foreldrene understreket at det var tatt fatt i sønnens spesielle behov allerede i barnehagen, så da han startet på skolen, var han allerede inne i en kartleggingsprosess.

Hva skjedde under ressursuka? Foreldrene til denne gutten oppfattet det slik at ressurspersonene var mye til stede i timene og observert elevene. Siden sønnen allerede var inne i et opplegg, forventet de ikke så mye nytt av ressursuka. Men, som mor sa, dersom han ikke alt hadde vært inne i et opplegg, håpet hun inderlig at de hadde tatt tak hans særskilte behov. I etterkant av ressursuka mente foreldrene å huske at de fikk brev og telefon, og at det ble gjort en del tester med sønnen. Dette opplevde de kun som positivt, men de vedgikk at det i forbindelse med utredningene av sønnen hadde vært mange møter med mange aktører. *Men, som de sa, dette gjør vi for hans del, og det vil vi selvsagt fortsette med.* I dag har deres sønn fått en diagnose og medisiner, noe som har gitt gode resultater. Begge foreldre-

ne føler seg trygge på at de får beskjed, dersom det skjer noe. De føler også at de har mange fagpersoner som de kan kontakte. Når de ser tilbake på prosessen frem til i dag, føler både mor og far at de har fått det de har bedt om, at alle parter har vært imøtekommende, og at de har blitt møtt med positivitet fra alle kanter. De understreker at de kun har gode erfaringer med ressursuka, og at de føler at sønnen er i trygge hender.

Utfordringer

Det aller viktigste for at dette skal overleve, sier Ann- Britt Bastesen, *er forankringa i kommunens administrasjon. Her hos oss er ressursuka forankret i det som heter sektor oppvekst, og der er ansvaret knyttet til en egen konsulentstilling.* PPD-tjenesten arrangerer hver høst en oppstartsdag for nye lærere og andre fagpersoner til en halv dags innføring i samarbeidsmodellen og en halv dag med et faglig tema. Uten dette mener hun at modellen antagelig ikke hadde overlevd. *Det er kjempesårbart dette med systemforankring både i den enkelte skole, i kommunen og regionalt*, understreker Bastesen, *og det må vi ikke kimse av, for ellers kan det bli ødelagt veldig fort. Vi har det innbakt i årshjulet og har ansvarlige ved hver skole og i kommunen, så vi klarer det.*

Veien videre

På spørsmålet om ressursuka vil eksistere i framtida, svarer Bastesen, at hun forventer det, fordi de har klart å holde på såpass mange år allerede. De tenker seg en avlegger av ressursuka, hvor de skal se på overgangen fra barnehagen og til skolen. Ivaretagelsen av minoritetsspråklige barn er også en utfordring. Hun mener at modellen passer bra, men at den muligens krever enda mer. *Her har vi en vei å gå, sier hun, og det kan hende vi må se på om vi mangler fagpersoner i denne modellen.*

Kontaktpersoner:

Ledende fysioterapeut Ann-Britt Bastesen,
e-post: ann-britt.bastesen@hadsel.kommune.no
Trond Olsen, far, E-post: Trond.Olsen@trollfjord.no

OBSERVASJONSGUIDE – TVERRFAGLIGE RESSURSUKER

Generelt fokus

Forebyggende aspekt ute og inne

- Muligheter for fysisk aktivitet i skolegård, klasserom og garderober
- Dagsrytme / ukerytme – hvordan er denne?
- Romplassering – hvordan er klasserom, garderobe plassert?
- Organisering av klasserom – lekemuligheter, hvilemuligheter, arbeidsmuligheter?
- Uteutstyr – hva finnes, hva er ønskelig?
- Inneutstyr – hva finnes, hva er ønskelig?

Voksenfokus

- Deltakelsestetthet ute/inne
- Samarbeid mellom voksne
- Tilrettelegging for aktivitet
- "Være tilstede"
- Oppmerksom og imøtekommende

Gruppefokus

- Få oversikt over gruppen
- Ro/uro
- Aktiv/passiv gruppe
- Hvordan fungerer barna i forhold til hverandre
- Er det noen som dominerer/faller utenfor/ trekker seg unna
- Hvordan er forholdet mellom barn og voksne
- Hvilke aktiviteter trives gruppen med/trives ikke gruppen med
- Hvilke aktiviteter velger gruppe/deler av gruppen inne/ute/på tur

Observasjon av sosial funksjon

- Stille/rolig/forsiktig
- Trygg/utrygg
- Kroppsspråk
- Selvoppfatning
- Lek ute/inne
- Egenaktivitet/grad av deltakelse
- Etablering av situasjoner som krever samhandling
- Evne til være i ulike aktiviteter over tid
- Viser kreativitet
- Evne til å organisere
- Oppfattelse av beskjeder verbalt/visuelt
- Evne til å takle motgang
- Glede over å mestre
- Greier å komme inn i lek etter avbrudd
- Mekanisk lek/gjennomtenkt
- Valg av lek/aktiviteter
- Grad av kontaktsøking/ hvordan tar barnet kontakt
- Å kunne vente på tur
- Forståelse av sosiale regler
- Bruk av språket i sosiale situasjoner

OBSERVASJON AV BEVEGELSE

Prøv å legge merke til følgende punkter:

Behersker barnet grunnleggende ferdigheter som

- Løping
- Hopping
- Klatring
- Primærmotorikk (åling, kryping, krabbing)
- Grunnleggende grep om blyant, saks med mer.
- Grunnleggende ballhåndtering
- Tempo og flyt i bevegelsene - er bevegelsene usikre eller rytmiske?
- Samspill mellom de ulike kroppsdelene, for eksempel øye-hånd koordinasjon, koordinasjon mellom armer og bein - bruker barnet den ene siden mer enn den andre? Krysser barnet midtlinjen?
- Konsentrasjon og nøyaktighet i utførelse av aktiviteter
- Kroppsholdning og «spenst» i kroppen
- Evne til å gradere og isolere bevegelser - er det medbevegelse av andre kroppsdelene under aktivitetene?
- Evne til å stabilisere/holde en stilling
- Går hele barnets oppmerksomhet med til å utføre aktiviteten (automatisering av ferdigheter)
- Blir barnet fort sliten?
-

Observasjon av språk

- Er barnet lett forståelig (artikulasjon med mer)
- Stemmebruk
- Behersker/lærer regler og ramser
- Bruk av begrep (eks. farger, ukedager, preposisjoner)

Observasjon av oppmerksomhet/aktivitetsnivå/impulsivitet

- Opprettholder/opprettholder ikke oppmerksomhet mot oppgaver eller lek
- Oppfatter/strever med å oppfatte godt det som sies
- Lar seg lett distrahere
- Sitter rolig/urolig, med blant annet hender og føtter
- Kan/kan ikke sitte i ro, forlater ikke/forlater plassen i utide
- Kan/kan ikke vente på tur

Observasjon av matematisk innsikt

- Behersker rekkefølge-telling
- Viser mengdeforståelse
- Forstår begreper som større enn/mindre enn, først/sist osv.
-

Aktuelle observasjonssituasjoner

- Spisesituasjoner: få frem mat, åpne matboks/drikke-embalasje, gjennomføre spisingen, holde orden på pulten, bruk av tid, konsentrasjon om oppgaven, pakke sammen
- Avslutte en aktivitet og begynne på en ny: Ta i mot beskjed, få avsluttet arbeidet, pakke sammen, finne frem det som trengs til neste aktivitet, komme i gang, tid brukt sammenlignet med gruppen
- Avslutte i klassen, pakke sammen, finne frem det som trengs til neste aktivitet, komme i gang, tid brukt sammenlignet med gruppen
- Aktiviteter som krever variert bruk av hendene, som for eksempel få på regntøy/yttertøy/sko, aktiviteter som rommer flere finmotoriske elementer, for eksempel farge/klippe/lime
- Aktiviteter som krever fysisk utholdenhet, for eksempel totalinntrykk av gjennomføring av turdag, aktivitetsnivå i langvarig utelek
- Aktiviteter som rommer varierte grovmotoriske elementer, for eksempel veksle mellom å holde stillinger over tid og bevege seg raskt og koordinert gjennom rommet (for eksempel «sisten-leker», «stiv heks», aktiviteter med hyppige vekslinger av elementer som hinderløype)
- Aktiviteter over bakkenivå, som klatring i trær, klatrestativ, ribbevegg med mer.

GODE OVERGANGER FRA BARNESKOLE TIL UNGDOMSSKOLE TIL VIDEREGÅENDE SKOLE

Eksempel fra Hamar kommune

I Hamar kommune er det innarbeidet rutiner for overganger mellom barneskole og ungdomsskole, samt utprøvd rutiner til videregående skole for elever med behov for langvarige og koordinerte tjenester. Tidligere erfaringer viste at ikke alle overganger var like godt planlagte, og at det var viktig å begynne planleggingen tidlig for denne gruppen elever. Målsettingen for overgangsrutinene er å sikre en trygg og forutsigbar overgang fra barneskole til ungdomsskole og til videregående skole, slik at både eleven og foreldrene skal være best mulig forberedt.

Bakgrunn

Ungdomsskolelærer Borgny Høysæter utarbeidet sammen med spesialpedagog Maria Opsahl og andre fagpersoner for en del år siden et opplegg for overgangsrutiner fra Lunden barneskole til Ener ungdomsskole og som også er forsøkt brukt ved overganger til Storhamar videregående skole. Elever med mindre behov for tilrettelegging vil kunne integreres i vanlige klasser med ekstratilbud, og for dem er det kanskje ikke så viktig å starte så tidlig, medgir Høysæter, men for de som trenger fysisk tilrettelegging med ombygging av lokaler, er det viktig å starte tidlig. Begge initiativtakerne understreker at det uansett er viktig med et individuelt tilpasset opplegg for den enkelte eleven utarbeidet i samarbeid med foreldrene. *Vi vet at alle overganger er sårbare faser og særlig for elevene som trenger spesiell tilrettelegging, understreker Høysæter.* For disse elevene er det derfor viktig å begynne så tidlig som på 6.trinn med å forberede overgangen til ungdomsskolen og på 9.trinn for overgang til videregående skole. Erfaringene har vist at det gjerne tar fra halvannet til to år å få den fysiske tilretteleggingen og ansettelsesforholdene på plass.

Innhold og organisering

Overgangsprosessen starter ved at leder for ansvarsgruppa innkaller til møte tidlig på høsten på 6. trinn for å informere om ungdomsskoletilbudet. Fra 6. trinn til 8. trinn er det lagt noen milepæler om hva som skal gjøres av hvem innen hvilke

frister (se vedlegget). Opplegget avsluttes med et evalueringsmøte i ansvarsgruppa i september på 8. trinn.

Begge fagpersonene understreker at det tverrfaglige samarbeidet er kjempeviktig og at alle som jobber med elevene, også samarbeider om overgangen. Det samme gjelder samarbeidet med de ulike forvaltningsnivåene, slik som spesialisthelse-tjenesten og habiliteringstjenesten. De opplever et godt samarbeid med sistnevnte som er velvillige og kommer med informasjon etter behov. Når skolen er ute av bildet, fortsetter habiliteringstjenesten sitt arbeid.

Når det gjelder overgangen til videregående skole, sier Borgny Høysæter, at de har brukt noenlunde samme mal som for overgangen til ungdomsskolen. Det er fortsatt viktig å starte planleggingen tidlig, dvs. allerede på 9. trinn. Utfordringene her er at videregående skole ikke tidlig nok vet hvem som skal jobbe med eleven, og at de helst ikke vil bruke ressurser allerede om våren på en elev som begynner til høsten.

Brukermedvirkning

Når det gjelder brukermedvirkning, understreker Maria Opsahl at det er viktig at foreldrene blir hørt. I henhold til skjemaet starter de med en samtale om hvilke ønsker foreldrene har for barnet, og derfra er det viktig at foreldrene er med på hele prosessen. Opsahl og Høysæter viser til flere foreldre

som har erfaringer med overgangsproblematikk, og som har måtte "brøyte vei" for overgangsrutiner både i barneskole, ungdomsskole og nå sist også til videregående skole.

Noen har brøytet vei

To av de foreldreparene som har brøytet vei for gode overganger, er foreldrene til ei jente og foreldrene til en gutt som begge nå går i første klasse på videregående skole. *Vi har vært førstemann ute bestandig, sier mor til jenta, og vi har følt at det ikke har vært noen med et barn med store særskilte behov i Hamar kommune før oss.* Hun føyer til at det har vært slitsomt. Faren til gutten understreker det samme og sier at det er foreldrene som hele tida har trykket på. *Vi har ikke kommet til dekket bord for å si det sånn, og det har vært mange og lange møter, sier faren.* Han synes at det har vært en krevende vei å gå, men at det har vært verdt det, så lenge sønnen er fornøyd og har det bra.

Foreldrenes opplevelser av overgangene fra en skole til en ny varierer. Mor til jenta sier at overgangen fra barneskolen til ungdomsskolen var veldig bra i motsetning til overgangen fra barnehagen til barneskolen. Ved overgangen til barneskolen tok ansettelsesprosessen altfor lang tid, og når de ansatte først kom på plass, prøvde og feilet de i tre år, før det ble orden på forholdene i fjerde klasse, men da ble det også veldig, veldig bra, i følge henne.

Overgangen fra barneskole til ungdomsskole opplevdes noe forskjellig for de to foreldrene. Mens mor til jenta syntes overgangen gikk helt prikkfritt, møtte foreldrene til gutten motbør i begynnelsen. Da de henvendte seg til kommunen, fikk de høre at dette måtte de finne ut av selv, og ved henvendelse til ungdomsskolen fikk de vite at de hadde ingenting å tilby sønnen. Foreldrene ønsket at han skulle ha det slik som på barneskolen, hvor han dels var i basen, og dels inne i klassen. Til slutt fikk de det som de ønsket på ungdomsskolen også, selv om det tok tid.

Ved overgangen til videregående skole fulgte foreldrene samme opplegget som tidligere. *Vi begynte å jobbe med dette to år før selve overgangen, forteller faren til gutten, og der fikk vi med en gang høre at dette skulle vi få til.* Det gikk imidlertid lang tid før de begynte å bygge om lokalene, og det var også dårlig kontinuitet blant de ansatte i begynnelsen. Det var først ved juletider at det

begynte å fungere tilfredsstillende. Foreldrene til jenta var også tidlig ute og gav tilbakemelding om hvilken skole de ønsket allerede våren 2007, men ingenting skjedde før våren 2009, da de begynte å bygge om skolebygget som først ble ferdig i oktober - november. Moren til jenta understreker at personalet stort sett var stabile og på plass, og at det kun var bygningsmassen som var problemet. *Men en lurer jo på hvorfor ha en plan, sier hun, når de ikke følger den.*

Når vi spør om hvordan de har opplevd brukermedvirkningen, svarer faren til gutten at han synes at de har blitt hørt av kommunen, og at de etter hvert har fått det slik de ønsket det. Også moren til jenta synes de har blitt hørt av kommunen og av skolene, men at de har brukt mye tid og krefter på å brøyte vei for gode overgangsrutiner. Begge håper imidlertid at dette vil hjelpe de foreldrene og elevene med spesielle behov som kommer etter dem.

Utfordringer

Utfordringene med overgangsrutinene er, i følge Maria Opsahl, for det første at de individuelle behovene er svært forskjellige, og at tilbudet derfor må tilpasses den enkelte elev. For det andre er det slik at skoler som ikke har rutiner for dette, ofte vil se på dette som unødvendig, og som mas. *Overgangsrutinene er imidlertid til for å unngå dette, og fordi det koster så mye for elevene og foreldrene, hvis de kommer på etterskudd, sier Borgny Høysæter.* Hun understreker at fagpersonene trenger tid til å overføre sine erfaringer om barnet til de nyansatte, og at dette er erfaringer som det ikke er nok å skriftliggjøre, men som også må anskueliggjøres.

Kontaktpersoner:

Borgny Høysæter, lærer:
borgny.hoyseter@hamar.kommune.no
Maria Opsahl, spesialpedagog:
maria.opsahl@hamar.kommune.no
Knut Hagen, far: knuthage@online.no
Marianne Olastuen, mor: solastue@bbnett.no

RUTINER FOR OVERGANGEN BARNESKOLE/UNGDOMSSKOLE FOR ELEVER MED BEHOV FOR LANGVARIGE OG KOORDINERTE TJENESTER

Kontakt	Innhold	Ansvar	Frist
Høst 6. trinn	Avklare med foreldrene/elevene om behov for informasjon om alternative ungdomsskoetilbud. Hvis ja, ta kontakt med PPT.	Leder av ansvarsgruppa	1. oktober
Høst 6. trinn	Foreldre-/elevsamtale med informasjon om alternative ungdomsskoetilbud	PPT	1. november
Vinter 6. trinn	Brev til foreldrene om ønsket skolested.	Oppvekst og opplæring	1. februar
Vår 6. trinn	Enkeltvedtak om skoletilhørighet fattes.	Oppvekst og opplæring	1. april
Vår 6. trinn	Ansvarsgruppemøte med ansvarlige representanter fra ungdomstrinnet/annen "fagkompetanse" til stede.	Leder av ansvarsgruppa	1. juni
Høst 7. trinn	Avklare behov for "Etterskoletidstilbud"	Leder av ansvarsgruppa/ Barn og familie	30. september
Høst 7. trinn	Besøk fra ungdomstrinnet på barneskolen. Planlegging.	Barneskolen/ ungdomsskolen	30. september
Høst 7. trinn	Sakkyndig uttalelse	PPT	30. november
Desember 7. trinn	Søknad om timerressurs	PPT/ungdomsskolen	15. desember
Februar 7. trinn	Ressurstildeling	Oppvekst og opplæring	15. februar
Februar 7. trinn	Vedtak "Etterskoletidstilbud"	Barn og familie	15. februar
Mars 7. trinn	Uttlysning av pedagog og assistentstillinger	Oppvekst og opplæring/ ungdomsskolen	1. mars
April 7. trinn	Tilsetting av pedagoger og assistenter	Oppvekst og opplæring/ ungdomsskolen	20. april
Mars 7. trinn	Eleven besøker den nye skolen.	Ungdomsskolen i samarbeid med pedagog / assistent ved barneskolen	Mars t.o.m. juni
Mai 7. trinn	Praktisk planlegging i forhold til ungdomsskoetilbud	Ansvarsgruppa	30. mai
Mai/juni 7. trinn	Opplæring av nytilsatte	Rektor i samarbeid med leder av ansvarsgruppa	Mai/juni
Mai/juni 7. trinn	Presentere eleven ved den nye ungdomsskolen	Ungdomsskolen i samarbeid med barneskolen	10. juni
Mai/juni 7. trinn	Klargjøre lokalene. Møblere/henge opp bilder osv.	Ungdomsskolen	20. juni
September 8. trinn	Oppfølgingsmøte	Leder av ansvarsgruppa	30. september

LANGSIKTIG OG INKLUDERENDE BOLIGPLANLEGGING

Eksempel fra Moss kommune

Moss kommune har arbeidet systematisk og langsiktig med planlegging av boligstruktur og boligvalg for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Gjennom Boligprosjektet i 2005-2006 ble status og framtidig behov for boliger kartlagt blant annet gjennom samtaler med hver enkelt tjenestemottaker ned til 16 år og deres pårørende. Som følge av prosjektet ferdigstilles i 2011 to bofelleskap med plass til 22 personer, utformet etter beboernes behov.

Boligprosjektet

Prosjektet "Boligstruktur og boligvalg for mennesker med utviklingshemming" ble gjennomført i Moss kommune i årene 2005 – 2006. Det var organisert med en prosjektleder i hel stilling og en prosjektgruppe sammensatt av fagpersoner fra forvaltningskontoret, kommunens eiendomsselskap, dagsenter, hjemmetjeneste, private aktører, tillitsvalgt og representant for brukerorganisasjon. Prosjektets målsetning var å lage en plan der *både* den enkeltes livskvalitet og boligstrukturens bidrag til effektiv tjenesteyting skulle forenes på beste måte.

Medvirkning og langsiktighet

Prosjektet la stor vekt på kartleggingsfasen ved å involvere de berørte tidlig i prosessen. Det ble gjennomført samtaler med alle familier med voksne hjemmeboende sønner og døtre. For å kartlegge framtidig behov og ønsker ble det også gjennomført samtaler med familier med kommende boligsøkere, dvs. barn og unge med utviklingshemming. Disse har blitt fulgt opp med nye samtaler og informasjonsmøter i den videre planleggingsprosessen.

Sluttrapporten fra prosjektet forteller om gjensidig informasjon mellom kommune og familiene gir en vinn - vinn situasjon, hvor familien får formidlet sitt behov, og hvor kommunen kan være i forkant både i forhold til boligplanlegging og budsjettering av kommende. Boligprosjektet er et eksempel på aktiv medvirkning forut for en byggeprosess, som omfattet:

- Intervju med alle brukere/ hjelpeverger
- Informasjonsbrev til brukere/ verger
- Informasjon til ansatte /ledere

- Intervjue med primærkontakter
- Representasjon fra brukere og ansatte i prosjektgruppa (Sluttrapporten)

De første samtalene med familiene ble gjennomført av saksbehandler for funksjonshemmede barn og unge, saksbehandler for voksne utviklingshemmede og prosjektleder for boligprosjektet sammen. Det var utformet et skjema for samtalen, men det var også åpent for andre tema. Hensikten var å få oversikt over tjeneste- og boligbehov og familienes tanker omkring riktig tidspunkt for å flytte hjemmefra. Det var ønskelig å vite foreldrenes tanker omkring hva slags boform som var ønsket for deres barn. Saksbehandler for voksne funksjonshemmede opplevde den informasjonen som meget nyttig i forhold til de mer langsiktige forberedelser på kommende tjenestebehov. Det ble i følge sluttrapporten, konkludert med at denne type samtale bør innføres om en rutine

Nye samarbeidsrutiner

Erfaringer som ble gjort gjennom boligprosjektet har ført til nye samarbeidsrutiner mellom ulike enheter i kommunen, og i dag er de to kontorene som er nevnt i rapporten, slått sammen til ett. *Gjennom boligprosjektet har kommuneforvaltning helse og omsorg og kommuneforvaltning kultur og oppvekst samarbeidet mye omkring tjenestemottakere i alderen fra 15 år og oppover og voksne personer med utviklingshemming som fremdeles bor hjemme hos foreldrene sine. Samarbeidet har vært fruktbart og bevisstgjort begge kontorene om viktigheten av et tidlig samarbeid omkring den enkelte tjenestemottaker som vil være i behov av en fremtidig kommunal bolig. De erfaringene vi sitter igjen med etter denne gjennomgangen har gitt*

oss en form for samarbeid som vi oppfatter som nødvendig å etablere i tiden framover også. På bakgrunn av dette skal det utarbeides en rutine som vil sikre 2 årlige samarbeidsmøter mellom kommuneforvaltning helse og omsorg og kommuneforvaltning kultur og oppvekst hvor agendaene for møtene vil være en gjennomgang av aktuelle tjenestemottakere som kan påregnes vil flytte for seg selv innenfor de nærmeste tre årene (Sluttrapporten)

Prosjektet oppsummerer viktige erfaringer med brukermedvirkning fra prosjektet: *Det må legges til rette for aktiv medvirkning i enhver flytteprosess, om det gjelder første gangs flytting til egen bolig eller bytte av bolig. Målsettingen er at tjenestemottaker skal oppleve deltakelse, ivaretagelse, forutsigbarhet og trygghet i en flytteprosess (Sluttrapporten).*

Nå kommer resultatene!

Moss kommune har som følge av prosjektet vedtatt å bygge to større samlokaliserte boliger med 21 leiligheter. *Nå begynner vi endelig å se resultatene av prosjektet*, forteller Vera Nikolaisen, konsulent for funksjonshemmede i Moss kommune. Hun har nylig gjennomført informasjonsmøte for pårørende og foreldre til 21 brukere og forteller om en hyggelig opplevelse: *Det var en hyggelig opplevelse, et møte hvor vi kunne bringe positive nyheter og vise hvordan det blir. De var jo kjent med boligprosjektet, og at de var blitt intervjuet om behov tidligere. Flere av de yngre sa den gangen at de ønsket fellesarealer i tilknytning til selvstendige leiligheter, slik det nå er lagt opp til.*

En bedre prosess nå

Boligprosjektets vekt på langsiktig planlegging og medvirkning underveis ser ut til å gjøre en forskjell. Mor til Martin, som flyttet hjemmefra da han var 20 år, forteller om to forskjellige overganger.

Vi begynte å snakke om flytting i ansvarsgruppa da han gikk på ungdomsskolen, at han skulle ut i egen bolig... Da han begynte på videregående skole og var 18 år, søkte jeg på leilighet, men fikk

beskjed om at det ikke var noe da. Jeg kunne ikke planlegge noe framover, kunne ikke planlegge noen ting. Da han var 20 år, var jeg så sliten at jeg sendte en mail til helse- og sosialsjefen om at jeg var blitt lovet bolig i årevis og snart måtte ha bolig selv, om det ikke skjedde noe. Da fikk han leilighet, jeg måtte si at nok var nok.

Sønnen har nå bodd noen år midlertidig i en leilighet i påvente av å kunne flytte inn i ett av de nye bofellesskapene, når det står ferdig. Moren forteller at det har tatt lang tid og vært mye venting, men at det har vært en bedre prosess denne gangen. *Vi har fått god informasjon om bygging... Vi har vært på fellesmøte og sett tegninger, får si i fra om hvordan vi ønsker det. Det blir noe felles, men de får sin egen leilighet og privatliv. Vi vil at de skal samles. Det blir litt mer samhold. Han gleder seg over å være sammen med andre. Det blir bedre. Vi ønsker det sånn. Det blir mer lettvent for personalet også. Der han bor nå, er det gamle folk, ikke så hyggelig for han. Nå kommer han sammen med dem han har gått på skole med. Det viktigste for oss i en sånn overgang er at han liker seg, at han får være sammen med andre.*

Man gruer seg mer enn nødvendig

Hanne flyttet i leilighet, da hun var 17 år. Flytting hjemmefra var første gang et tema allerede, da hun var 12-13 år, men moren syntes det var for tidlig da. *Så vi jobbet noen år med det.*

Den dagen det ble forkynt at nå det var i orden at det ble flytting, da falt det en tåre. Det er jo rart... Du gråter litt i blant og er lei deg, og ville fortsatt om det var mulig. Men jeg måtte bare ta et standpunkt og ta den sjansen når den byr seg. Men det at hun har vært på avlastning så mye, gjorde at hun fant seg til rette. Moss kommune har vært flinke og ivare tatt oss. Vi har vært godt ivare tatt både når det gjelder avlastning og nå bolig.

Det har i grunnen gått over all forventning å flytte. Jeg har en god kommunikasjon med henne og med hele apparatet. Man gruer seg mer enn det er nødvendig. Jeg er positivt overrasket.

Hanne bor nå i egen leilighet, men skal flytte inn i de nye boligene. *Nå bor hun sammen med to eldre. Jeg er glad for at hun får komme sammen med noen på sin egen alder. De nye boligene har vært et spennende prosjekt. Det blir spennende. Jeg var på et møte for noen år siden, og har vært på et møte nå, og fått mye informasjon og sett tegninger over hvordan det blir. Det blir en enhet med forskjellige leiligheter pluss fellesrom der de kan samles.*

God dialog er viktig for samarbeid

Moren til Hanne synes foreldrene har blitt godt ivaretatt i planleggingen. *Jeg var med for noen år siden, og sa noe om hvordan jeg hadde sett det fungere andre steder. Er glad for at de tar hensyn til det. Vi gleder oss til det...Vi snakket sammen vi foreldrene på møtet om hvem som kunne passe til å bo sammen. Nå skal det være møter med hver, og der hver av foreldrene vil fremme ønske om hvem som får bo sammen med hvem. De har behov for hverandre. Også de som sitter i rullestol og ikke kan si så mye, kan glede seg over å være sammen med de andre.*

Hun forteller videre at hun synes Moss kommune og habiliteringstjenesten har vært til god støtte, og at de har et godt apparat der. *Ting har blitt planlagt godt opp igjennom.. Ting som skulle vært gjort annerledes, kan tas opp og drøftes. Men som forelder må du stå på. Hvis en bruker litt rimelighet begge veier og møtes på midten så går det bra. Mange gruer seg til barna skal flytte ut. Vi ønsker å beskytte og ta vare på dem så lenge som mulig. Men når du ikke kan leve hele livet med å beskytte, så må du få til en ordning. Overgangen er tung for alle foreldre, men med et støtteapparat og velvilje er jeg kommet godt ut av det. God dialog er viktig for et bra samarbeid.*

FLYTSKJEMA FOR FLYTTEPROSESS (Moss kommune)

Voksne i egen bolig :

Tjenestemottagers bolig/boforhold er registrert i Bokart

Førstegangssøker av bolig :

Søknad om bolig sendes til Forvaltningskontoret for helse og omsorg Registrering av unge som søker bolig.

Oppstår behov for endret bolig-situasjon :

1. Virksomhet diskuterer situasjonen med hjelpeverge/ pårørende
2. Virksomheten melder behovet til Forvaltningskontoret
3. Boligbehov registreres i Bokart

Boligbehov vurderes sammen med pårørende.

Boligbehov legges inn i Bokart

Møte i boliggruppe på Forvaltningskontoret:

Deltagende:

- Tjenestemottager
- Hjelpeverge/ pårørende
- Representant for forvaltningskontor /saksbehandler
- Virksomhetsleder/ fagkoordinator
- Representant fra boligformidlingen ved forvaltningskontoret

Forvaltningskontoret ved boligansvarlig sender bestilling til Mkeiendom

Virksomheten forbereder flytteprosess gjennom ansvarsgruppe el. l.

Ny bolig/boforhold registreres i Bokart

Ved fysisk tilrettelegging av boligen og /eller når nytt bygg skal planlegges må bruker medvirkningen formaliseres.

Kontaktpersoner:

Vera Nikolaisen, konsulent for funksjonshemmede, Moss kommune
vera.nikolaisen@moss.kommune.no

Informasjonsmaterieil:

Moss kommune (2006): *Prosjekt boligstruktur og boligvalg for mennesker med utviklingshemming. Sluttrapport 2006*

ORGANISERING FOR HELHET OG GODE OVERGANGER

Eksempel fra Os kommune i Hedmark

Os kommune i Hedmark har 2100 innbyggere. At kommunen er liten og oversiktlig og at man på alle nivå er opptatt av å gi helhetlige tjenester, har bidratt til ordninger som ivaretar helhet og gode overganger. Os kommune har utarbeidet rutiner for overgang fra grunnskole til videregående skole for ungdom med store bistandsbehov og behov for langvarige og koordinerte tjenester. Det er også etablert et grunnskole- team for tilpasset opplæring som arbeider planmessig. Kommunens rehabiliteringsteam består av ledere for utdanning, helse, omsorg og NAV og de sørger for at brukere med sammensatte behov får sin personlige koordinator. Skoleassistenter ansatt i omsorgstjenesten følger med brukeren på alle arenaer og sikrer gode overganger.

Vi låner tid av hverandre

Ergoterapeut er rehabiliteringskoordinator i kommunen og leder for et tverrfaglig rehabiliteringsteam. Brukere med sammensatte behov får oppnevnt en personlig koordinator etter eget ønske og denne er ikke nødvendigvis en direkte tjenesteyter i brukerens liv. Modellen er etablert i flere virksomheter; skole, helse, omsorg og NAV. Virksomhetene "låner" tid av hverandre ved at koordinator fra en virksomhet utfører oppgaver for andre virksomheter. Det praktiseres og forventes bruk av og lojalitet til individuell plan. Rehabiliteringsteamet skal også være en instans der skole, barnevern eller andre kan melde fra om barn og unge som på sikt vil ha behov for bistand for å leve og bo.

Maja Presthagen, konsulent i hjemmetjenesten, forteller at *vi legger vekt på at det er en ære og ikke et ork, å bli valgt til personlig koordinator. Å gjøre arbeidsoppgaver som tradisjonelt ikke er ens egne, kaller vi "å bytte tid". Hvis alle arbeider på denne måten, vil samlet sum av aktivitet i organisasjonen bli den samme, på sikt. En annen styrke er tverrfagligheten innenfor hjemmetjenesten for funksjonshemmede. Her er sykepleier, vernepleier, barnevernspedagog, førskolelærer, barne- og ungdomsarbeider, omsorgsarbeider, hjelpepleier og andre yrkesgrupper ansatt i turnus. Pedagogutdannede yter for eksempel også helsehjelp. Vi legger vekt på å kunne jobbe etter flere lovverk og ikke være så profesjonsbundet i arbeidsoppgavene. Vi låner tid av hverandre, ser kommunen under ett og sitter ikke på hver vår tue.*

Fleksible skoleassistenter i ønsketurnus

Hjemmetjenesten for funksjonshemmede administrerer en personalgruppe som både yter skole- og barnehageassistanse, tjenester i foreldrehjemmet og i avlastningsboligen. Tjenesten blir da svært fleksibel, og med ønsketurnus hos personalet og påvirkningsmulighet for foreldrene, opplever Os kommune en god ressursutnyttelse. De ansatte har ansvar for å lage sin egen turnusplan etter gi-og-få-prinsippet, men med brukernes behov i sentrum. *Vi får også en foreldregruppe som er yrkesaktive og har overskudd til å være ressurser i samspillet mellom hjem og kommune.* Personalet jobber på alle arenaer, der brukeren befinner seg. Omfanget av og innholdet i tjenesten vurderes individuelt og tildeles i enkeltvedtak etter søknad.

Skoleassistenten er ikke en spesiell person, men en tverrfaglig gruppe, som yter denne tjenesten. Vi forsøker å få til team og legger vekt på tverrfaglighet. Nøkkelen til helhetlige tjenester er å åpne opp mellom skole og omsorg, sier Maja.

Ordningen med skoleassistenter ansatt i omsorgstjenesten har vi hatt siden 2002. Det fungerer godt. De følger brukeren i hjem, skole og fritid der det er hensiktsmessig. Assistentene slipper den lange sommerferien som gid reduserte stillinger, og brukeren får totalt sett færre å forholde seg til og de samme rammer og grenser på alle arenaer.

Samarbeid med fleksibel videregående skole

Hjemmetjenesten for funksjonshemmede i Os har et mangeårig tett samarbeid med Røros videregående skole, og mange av brukerne har blitt ført over til arbeidsforhold mens de er elever ved Røros videregående skole. Røros videregående skole har en alternativ form for opplæring og tilrettelegging av undervisning for funksjonshemmede som er forbilledlig for andre videregående skoler. Os kommune ser klart at det er ressursbesparende med en slik utdanning for funksjonshemmede elever og elevene profiterer på gode, glidende overganger.

Det er en etablert praksis at hjemmetjenesten er aktive i overgangene mellom grunnskole og videregående i elevens siste år i grunnskolen ved at skoleassistenten følger når eleven hospiterer på videregående siste halvår i grunnskolen. Moren til en jente, som nylig har flyttet i egen bolig i Os, forteller at personale fra videregående skole kommer hjem til jenta på morgenen og tar henne med til skolen. *Det er et fint opplegg*, understreker hun.

Ved overgangen fra videregående skole og til dagaktivitet/arbeid er det praksis at hjemmetjenesten deltar i deler av undervisningen siste skoleår i videregående for å kunne videreføre de gode løsningene og relasjonene til bedriftene. Noen brukere har behov for voksenopplæring, og det samme personalet som skal yte tjenester i form av boveiledning og fritidstøtte, deltar og bistår i voksenopplæringen.

Avlastningsbolig med glidende overgang til egen leilighet

Os kommune har valgt å bygge sin avlastningsenhet for funksjonshemmede barn i kommunen såpass stor at den er dimensjonert for salg av tjenester til andre kommuner. Boligen er bygget slik at hovedbygget i midten er avlastningsbolig, mens det er omsorgsboliger påbygd på begge sider. *Slik kan noen brukere "vokse" inn i egen bolig i kjente omgivelser, fra avlastning i avlastningsbolig, til avlastning gitt i det som skal bli egen bolig og videre inn som leietaker i omsorgsbolig med tildelte hjemmetjenester*, forteller Maja Presthagen.

Moren til jenta som nylig har flyttet i egen bolig, forteller at det har vært en god overgang. *Før det var hun på avlastning på et rom, så i egen leilighet, det var stas med sin egen leilighet! Hun har brukt avlastningsboligen siden hun var liten.*

De som jobber der, kjenner henne. Det er bruker-møter der hun bor og et godt samarbeid mellom hjem, skole og bolig.

Det viktigste er at overgangene er godt forberedt

Moren forteller at også tidligere overganger har gått greit fordi de var godt forberedt og at de har fått mye hjelp fra kommunen.

Overganger har vært godt forberedt ved at hun har vært på besøk først, både på skoler og i avlastningsbolig. Synes det har gått veldig greit. Det er viktig at det er godt forberedt. Aldri vært noe problem med de overgangene.

Moren forteller at datteren hadde skoleassistent hele veien fra barnehage til ungdomsskole, og at *det fungerte kjempebra! De hadde med assistent fra avlastningen, to som bytta på.*

Da det var tid for overgang fra barnehage til skole, var barnehagen på besøk på skolen. *Overgangen fra barneskole og ungdomsskole gikk også greit.*

Om opplegget på Røros videregående forteller hun at det er veldig godt tilrettelagt, og at datteren trives og gleder seg i flere uker i ferien til å begynne på skole. Hun forteller at det for henne selv er viktig å kunne føle seg trygg.

Jeg føler at de som jobber med henne kjenner henne, og jeg er ikke nervøs for å slippe henne av gårde på for eksempel skoletur. De kjenner henne og vet hvordan de skal takle henne. Det har mye å si. Da kan jeg slappe av. Jeg vet at de ordner med alt på forhånd, og tenker på alt som skal gjøres før turen.

Når datteren nå har flyttet i egen bolig, er det en overgang som har gått gradvis og fortsatt bor hun litt hjemme.

Det er vanskelig å slippe taket. I boligen prøver de å la henne gjøre ting alene, men de er aldri langt unna. Det er fint.

Vi har vært heldige. Jeg har snakket med andre foreldre andre steder som ikke har det slik.

Kontaktperson:

Maja Presthagen, fagkonsulent i hjemmetjenesten, Os kommune
e-post: Maja.stromskag@os.kommune.no
tlf: 62 47 03 00

PLAN FOR OVERGANG BARNEHAGE – SKOLE OS KOMMUNE

Tid	Aktivitet	Ansvarlig
September	Skolefaglig rådgiver innhenter info om neste års 1. klasse og sender det til skolene	Skolefaglig rådgiver
Oktober	1.klasse besøker barnehagen	Kontaktlærer 1. kl
Oktober	Erfaringsmøte – hvordan har overgangen gått i høst for de nye skoleelevene?	Kontaktlærer 1.kl
Januar	Det opprettes kontakt mellom barnehage og skole for den kommende 1.klassen Plan for samarbeid før skolestart tidfestes Det sendes ut brev til foreldre og skole	Virksomhetsleder barnehage
Mars/april	Foreldresamtaler i barnehagen. Drøfting om hvilke informasjon skolen bør få om det enkelte barn.Ved overføring av "Alle med"-skjema skal det foreligge skriftlig samtykke fra foreldre	Pedagogisk leder
Mars – mai	Innskriving av neste års 1.klasse. Foreldremøte på skolen: Generell informasjon om skolestart, samarbeid hjem -skole, sfo med mer	Virksomhetsleder skole
Mars/ april	Samarbeidsmøte barnehage/skole/PPT for drøfting av spesialpedagogiske tiltak for barn som skal begynne i 1. klasse	Virksomhetsleder skole
Våren	Besøksdager i skolen	Kontaktlærer 1. kl
Mai/juni	Avklaring om hvem som skal være kontaktlærer for neste års 1. klasse	Virksomhetsleder skole
Mai/juni	Informasjonsmøte om enkeltbarn Kontaktlærer og representant fra barnehagen deltar	Pedagogisk leder
Mai/juni	Fadderbesøk	Kontaktlærer 5. klasse
August	Velkomstbrev til de nye 1. klasse-elevene	Virksomhetsleder
Etter skolestat	Evt. helsesøster/PPT kan delta på første foreldremøte hvis ønskelig	Kontaktlærer 1 kl

Virksomhetsleder må ha spesiell oppmerksomhet mot barn som ikke har barnehageplass

OS KOMMUNE

Overgang fra grunnskole til videregående for ungdom med store bistandsbehov og behov for langvarige og koordinerte tjenester

Tiltak	Hvem	Formål	Når
Vanlig informasjon for aldersgruppa og pårørende	Foreldre, ungdom, rådgiver/lærere	Skolevalg og linjevalg	Høst 10. klasstrinn
Ansvarsgruppemøter utvidet med nye aktører	For eksempel foreldre, personlig koordinator, omsorgstjenesten, fysioterapeut, ergoterapeut, fylkets habiliteringstjeneste, rådgiver på ungdomsskolen, PPT, elevtjenesten/ PPT på videregående skole	Kartlegging av behov Ansvarsfordeling Planlegging av skoletilbudet	Oktober, november, desember, januar
Søknad	Elev + rådgiver på ungdomsskolen og PPT. Uttalelse om spesielle behov fra andre fagpersoner	Tilpasset opplæring	Innen 1. februar
Fagmøter, type stor	For eksempel personlig koordinator, omsorgstjenesten, fysioterapeut, ergoterapeut, fylkets habiliteringstjeneste, rådgiver på ungdomsskolen. PPT, elevtjenesten/ PPT på videregående skole, evt. lærer fra alternativ opplæring, evt. fylkets konsulent for videregående opplæring	Ansvarsfordeling, tidsmessig, personalmessig og økonomisk	November, desember, januar
Fagmøter, type små	For eksempel lærer fra ny og gammel skole, personlig koordinator, primærkontakt i omsorgstjenesten, ergo- og fysioterapeut, evt. habiliteringstjeneste, evt. PPT	Kvalitetssikre innholdet i skoletilbudet og ivaretagelse av bistandsbehovet	Mars, april, mai, juni, september
Skole/foreldresamarbeid	Pedagogisk ansvarlig og foreldre	Foreldreinformasjon	Som for alle elever
Ansvarsgruppemøter	For eksempel foreldre, personlig koordinator, omsorgstjenesten, fysioterapeut, ergoterapeut, fylkets habiliteringstjeneste	Koordinere tjenester	Hyppighet uten kompleksitet

Helsedirektoratet
Postboks 7000, St. Olavs pl, 0130 Oslo
Tlf.: 810 200 50
www.helsedirektoratet.no

